

(ALDC, VIII, 1979. *Aquí*)

Ací deriva del llat. vg. ECCE HĪC ‘heus ací aquí’, amb la var. aragonesitzant *a*[0]í 132, 134, 138, 139 i la var. afectiva *acina* 83 (cf. més avall *aquina* 83); en cat. arcaic també s’usava *aicí* (cf. oc. *aici*). *Aquí* prové del llat. vg. ECCUM HĪC ‘vet ací aquí’ (cf. oc. *aquí*), amb les var. *qui* 27, 50, dins el context “per qui” (< “per aquí”, amb síncope vocàlica, com en *carbassa* ‘carabassa’, *cargol* ‘caragol’); *enaquí* 63, amb aglutinació de la preposició *en* (< IN), i *enanquí* 85, per dilació de la nasal, com dial. *menúncies* ‘menúcies’, *sangrantana* ‘sargantana’; *assutsuaquí* 74, compost de *a-* (analògic de *aquí*, *ací*), *sus sus* (*sus* ‘a la vora de’ < SURSUM ‘damunt’, amb africació del contacte de -s i s-, pròpia del mall., com *set senyores* ‘ses senyores’) i *aquí*; *aquina* 83. *Astí* és un der. del llat. ISTĪC ‘aquí on ets tu’, afí a l’arag., amb canvi de *e-* (**estí*) en *a-* per analogia amb els altres elements del sistema: *aquí*, *allà*, *allí*, etc.

Pel que fa als usos sintàctics d'aquests adverbis, distingim:

- 1) respostes per al locatiu de primer grau, *aquí*, que ocupa l'alg., el bal. i bona part del Principat, i *ací*, estès per gran part del val.;
- 2) ús indistint dels dos graus (*aquí*, *ací*) que es troba en ross. i en mall., on *ací* es reserva a la vella generació (6, 11, 27, 73, 75, 77, 78, 81, 82, 108, 131) o és exclusiu d'un context ("vine ací" 3, 73, 75-78, 81, 131, 184, "vine cap ací" 13, "vine cab ací" 151, "vine pac ací" 156, 165; "cap ací" 124, "pac ací" 163, 172, 173, 175; "pas ací" 75; "per ací" 32);
- 3) diferenciació dels dos graus, que pot ser de *aquí/ací* en punts fronterers del ross. i altres de l'est de la Franja; de *ací*, *aquí/astí*, propi del ribagorçà, i de *ací*, *aquí/ahí*, freqüent en una part del val. En les respostes a l'enunciat, en inquirir el grau de vitalitat d'un dels mots, l'inf. afirmava respecte de *ací* que no es deia (109), que ho deien els forasters (189) o que "hi ha parròquies que ho diuen; no pas a Ordino" (88); i respecte de *ahí*, a Massalió l'inf. afirmava que "ho diuen a Valljunquera", la localitat veïna.

Són mots normatius *ací* “en el lloc on és el qui parla”, *aquí* “en aqueix lloc”, des del *DG_I*, 1932.

